

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

A.

Δικό μας έργο, λοιπόν, είπα εγώ, των ιδρυτών της ιδανικής πολιτείας, είναι να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως παραδεχτήκαμε ότι είναι το μεγαλύτερο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό, και, όταν, αφού ανεβούν, το δουν ικανοποιητικά, να μην τους επιτρέπουμε (να κάνουν) αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Ποιο δηλαδή;

Το να μένουν συνεχώς εκεί, είπα εγώ, και να μη θέλουν να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα, είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ έχουν τη δυνατότητα να ζουν καλύτερα;

B1.

α. «ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον»

Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί **την Ιδέα του Αγαθού, την ύψιστη γνώση, τη γνώση της αλήθειας. Η θέαση του αγαθού αποτελεί για τον Πλάτωνα βασική προϋπόθεση για την ορθή διοίκηση της πολιτείας.** Ο Πλάτων θεωρεί ότι η κατάκτηση του Αγαθού οδηγεί όχι μόνο στη γνώση αλλά και στην πραγμάτωση της ηθικής και δίκαιης πράξης. **Ο φιλόσοφος, δηλαδή, που φθάνει στη θέαση του Αγαθού, δεν είναι μόνο σοφός αλλά και ενάρετος, ηθικός και δίκαιος.** Άρα, οι πράξεις του είναι ηθικές και δίκαιες και μπορεί να διοικεί την ιδανική πολιτεία με δικαιοσύνη και αρετή.

Ωστόσο, η θέαση και η προσέγγιση της Ιδέας του Αγαθού μέσω της νόησης, του ορθού λόγου, είναι δυνατή μόνο από τους ανθρώπους που είναι προικισμένοι από τη φύση τους με εξαιρετικά χαρίσματα, τα οποία σε συνδυασμό με την παιδεία που θα λάβουν θα τους επιτρέψουν να προσεγγίσουν τις Ιδέες, τα «ὄντως ὄντα». Το απαρέμφατο «ἀφικέσθαι» δηλώνει τη θέαση του Αγαθού από τις «βέλτιστες φύσεις» μετά από κοπιαστική πορεία, επίπονη «παίδευσιν».

B1.β. «ἰδεῖν τε τό ἀγαθόν»

Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «ἀγαθόν», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Ἀγαθόν» πάντως είναι:

- α) το «εἶναι» και ό,τι διατηρεί το «εἶναι» («εἶναι»= η ύπαρξη)
- β) η τάξη, ο κόσμος (με την έννοια της τάξεως) και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα (δηλαδή ό,τι εξασφαλίζει την τάξη και τη συνοχή της εξαιρετικά σύνθετης πραγματικότητας)
- γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη (δηλαδή η πηγή της αλήθειας και της γνώσης)

Η έκφραση «αὐτό τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

B1.γ. «ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν»

Η κατάκτηση του Αγαθού είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα. Αυτό ακριβώς υποδηλώνεται με την επανάληψη τύπων του ρ. ἀναβαίνω «ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες». Πρόκειται για μια ανοδική πορεία από το σκότος της άγνοιας στο φως της αλήθειας (ο ήλιος συμβολίζει το Αγαθόν), που οδηγεί τον άνθρωπο σε ολοένα ανώτερη γνώση και ήθος. Άλλωστε, πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις

που σημαίνουν το άνω και την ανάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που αυτή προσφέρει.

B2.α.

Ο Σωκράτης αντικρούοντας την ατομοκεντρική άποψη του Γλαύκωνα παρουσιάζει τον σκοπό του νόμου που ρυθμίζει τη λειτουργία της ιδανικής πολιτείας. Του υπενθυμίζει, λοιπόν, ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, δεν είναι η ευδαιμονία μόνο μιας κοινωνικής ομάδας (έν τι γένος) αλλά όλης της πόλης (έν ὅλη τῇ πόλει). Αντίθετα με το Γλαύκωνα, βλέπει το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Ο Σωκράτης θεωρεί ότι το γενικό καλό, το κοινό συμφέρον της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας έχει προτεραιότητα έναντι του ατομικού συμφέροντος ή του συμφέροντος μιας κοινωνικής ομάδας. Το κοινό συμφέρον είναι ένα αγαθό που επιβάλλεται με το Νόμο.

B2.β.

Ο Σωκράτης αποδίδει στον νόμο τρεις βασικές λειτουργίες, που αποτελούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία της πόλης. Οι λειτουργίες αυτές δηλώνονται με τρία μετοχικά σύνολα («συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν»):

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη» : η κοινωνική λειτουργία του Νόμου

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, την επιδίωξη, δηλαδή, της κοινωνικής συναρμογής-συννοχής των πολιτών. Πρώτιστο μέλημα του νόμου, λοιπόν, είναι η επιβολή των προϋποθέσεων που θα οδηγήσουν στην αρμονική συμβίωση των πολιτών. Για να επιτευχθεί αυτό, ο νόμος

χρησιμοποιεί δύο μέσα : την πειθώ και τη βία, όπως αναφέρει ο Πλάτων και σε άλλο του έργο (Νόμοι, 722b).

Με την πειθώ επιδιώκεται η εκούσια υπακοή των πολιτών στο νόμο. Ο νόμος χρησιμοποιεί, δηλαδή, λογικά επιχειρήματα, προβάλλει υγιή πρότυπα και εκπαιδεύει τους πολίτες, ώστε να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον, να συνεργαστούν με τους συμπολίτες τους και να προσφέρουν ό,τι είναι δυνατόν στο κοινωνικό σύνολο. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς ο νόμος επιβάλλεται με τη βία. Ο όρος δηλώνει εδώ τον εξαναγκασμό (ή καταναγκασμό) των πολιτών να συμμορφωθούν σε όσα ορίζει ο νόμος, με τη χρήση των ποινών, των κυρώσεων που επιβάλλονται στους απείθαρχους. Η άσκηση «βίας» δεν σημαίνει ότι ο νόμος επιβάλλεται με τρόπο τυραννικό και αυταρχικό, ούτε περιλαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στην εξόντωση των απείθαρχων πολιτών. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στους απαίδευτους πολίτες που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ και εξακολουθούν να «πολυπραγμονούν», να υπερβαίνουν τα όρια που έχουν τεθεί στη δραστηριότητά τους, και κατά συνέπεια δεν συνεισφέρουν στη συνοχή της πόλης και διαταράσσουν την κοινωνική αρμονία. Ο καταναγκασμός, όμως, μπορεί να εφαρμοσθεί και σε όσους πεπαιδευμένους δεν έχουν συμμορφωθεί με την πειθώ, ακόμα και στους άρχοντες, που δεν ζουν όπως τους επιβάλλει ο νόμος και το συμφέρον της πόλεως.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν» : η οικονομική λειτουργία του Νόμου

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος επιβάλλει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της ιδανικής πολιτείας, τον καταμερισμό της εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι κάθε πολίτης, ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκει, υποχρεώνεται να προσφέρει στην πόλη αυτό που μπορεί να προσφέρει («τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν»), χωρίς να υπερβαίνει τα όρια των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του, των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του. Κάθε τάξη πρέπει να κινείται μέσα στα αυστηρά πλαίσια που έχουν τεθεί : οι δημιουργοί να παράγουν αγαθά και να συντηρούν τους πολίτες, οι φύλακες –επίκουροι να φρουρούν την πόλη και οι φύλακες-βασιλείς να την διοικούν. Έτσι, τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών χαρακτηρίζει η αλληλοβοήθεια, η αλληλοπροσφορά, η συνεργασία, και η αλληλεγγύη, που εξασφαλίζουν τη συνοχή της πόλης, την ομαλή συμβίωση και την κοινή ευδαιμονία.

γ. «καὶ αὐτὸς ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως» : η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει («ἐμποιῶν») «ἀγαθοὺς πολίτες», ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης («ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως» : σύνδεσμος της πόλεως =δεσμός που ενώνει, εξασφαλίζει τη συνοχή της πόλης). Για να γίνει αυτό, ο Νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στις ατομικές επιθυμίες των πολιτών, ώστε να υποταχθούν στη λογική. Παράλληλα, καλλιεργεί την κοινωνική τους συνείδηση, προάγει την πολιτική κοινωνικοποίησή τους. Επιδιώκει, δηλαδή, να διαμορφώσει πολίτες που θα συνειδητοποιούν την προτεραιότητα του κοινού συμφέροντος

έναντι του ατομικού και θα λειτουργούν υποτάσσοντας την ατομικότητα στη συλλογικότητα.

B3.

1. Κέφαλο
2. τον χορό
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. την Τυραννίδα

B4.α. άφικέσθαι - ανικανοποίητος

είπον - ρήμα

ιδεῖν - ιδέα

μεταδιδόναι - παράδοση

B4.β.

-Πολλές οικογένειες λόγω οικονομικών προβλημάτων στερούνται βασικών αγαθών.

- Ο πόνος από το χαμό του φίλου του ήταν αβάσταχτος.

- Διατυπώθηκαν πολλές προτάσεις, προκειμένου να βγει η χώρα από τον φαύλο κύκλο της οικονομικής ύφεσης.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

Γ1. Ενδεικτική μετάφραση

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· και οι δύο δηλαδή ασχολούνται με κάποια τέτοιου είδους θέματα, τα οποία, κατά κάποιον τρόπο, είναι για όλους κοινά αντικείμενα γνώσης και δεν ανήκουν σε καμιά διακριτή επιστήμη. Γι' αυτό και όλοι οι άνθρωποι, κατά κάποιον τρόπο, μετέχουν και στις δύο. Όλοι δηλαδή, ως ένα βαθμό, δοκιμάζουν να εξετάζουν και να επιχειρηματολογούν/να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους περισσότερους, λοιπόν, άλλοι κάνουν αυτά χωρίς σχέδιο/τυχαία και άλλοι (τα κάνουν) από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης/επανάληψης. Επειδή υπάρχει ενδεχόμενο να τα κάνουν και με τους δύο τρόπους, είναι φανερό ότι θα μπορούσε να πετύχει κάποιος αυτά με κάποιον τρόπο. Μπορούμε πράγματι να ερευνήσουμε την αιτία, για ποιον λόγο δηλαδή άλλοι πετυχαίνουν από συνήθεια και άλλοι από τύχη· τότε όλοι θα συμφωνήσουν ότι κάτι τέτοιο είναι έργο μιας τέχνης.

Γ2. α. ἀφωρισμένης: ἀφωρίσθη

ὑπέχειν: ὑπόσχεσ

πολλῶν: ταῖς πλείσταις

δρῶσιν: τῶν δρώντων

Γ2. β. τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσειε/ ἂν ὁμολογήσαι τεχνῶν ἔργα εἶναι.

Γ3. α. τῇ διαλεκτικῇ: ετερόπρωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική, εξαρτώμενη από το ἀντίστροφος.

ἔξετάζειν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα *ἐγχειροῦσιν*.

θεωρεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα *ἐνδέχεται*.

ἔργον: κατηγορούμενο στο «τό τοιοῦτον», υποκείμενο του απαρεμφάτου *εἶναι*.

Γ3. β. «Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται»: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική (*ἐνδέχεται*) και δηλώνει το πραγματικό.

Γ3. γ. Τῶν μὲν πολλῶν: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική διαιρετική στους ὅρους οἱ μὲν/ οἱ δέ.

εἰκῆ: δοτικοφανές επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα *δρῶσιν*

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα *δρῶσιν*

διὰ συνήθειαν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο εννοούμενο ρήμα *δρῶσιν*.